

Informasjon til deg som er dømt til tvungent psykisk helsevern

Dette er en brosjyre med informasjon til deg som er dømt til tvungent psykisk helsevern.

En slik dom kommer i stedet for fengselsstraff for personer som

- har begått en alvorlig straffbar handling
- var utilregnelig da gjerningen ble begått
- og det foreligger fare for nye alvorlige straffbare handlinger

I stedet for fengselsstraff er du dømt til behandling i det psykiske helsevernet (psykiatrien).

Særreaksjonen (behandlingen) er i stor grad som en vanlig tvangsinnleggelse, men fordi du har en dom gjelder enkelte særregler. De viktigste reglene om dom på tvungent psykisk helsevern står i straffeloven § 39, § 39b og i psykisk helsevernloven kapittel 5. Det vesentligste i disse bestemmelsene kan du lese i denne brosjyren.

Sykehusets oppgaver

Sykehuset har ansvaret for gjennomføringen av dommen. Sykehuset er ansvarlig for både behandling og for å forhindre ny alvorlig kriminalitet.

De tre første ukene må du oppholde deg på en døgninstitusjon, det vil si på sykehus med overnatting.

Deretter er det den faglig ansvarlige (en psykiater eller en psykologspesialist) som bestemmer hvordan særreaksjonen (behandlingen) skal gjennomføres. Det vil bl.a. bli vurdert hvor stor faren er for at du begår nye alvorlige lovbrudd.

Behandlingen kan enten gjennomføres

- ved at du bor i døgninstitusjon (**tvungent vern med døgnopphold**), eller
- ved at du bor hjemme og møter til poliklinisk/dagbehandling (**tvungent vern uten døgnopphold**).

Påtalemyndighetens (politiets) oppgaver

Påtalemyndigheten har en kontrollfunksjon i forhold til deg som er dømt til tvungent vern.

Påtalemyndigheten kan klage på vedtak om overføring (typisk overføring fra døgninstitusjon til dagbehandling) og kan ellers begjære endringer i gjennomføringen av særreaksjonen.

Påtalemyndigheten kan beslutte opphør av særreaksjonen dersom det ikke lenger foreligger gjentagelsesfare, og kan ellers fremme begjæring om opprettholdelse for retten senest hvert tredje år.

Under gjennomføringen av særreaksjonen kan påtalemyndigheten innhente relevant informasjon om deg.

Forlengelse og opphør av dom på tvungent psykisk helsevern

Du, din nærmeste pårørende og den faglig ansvarlige kan begjære opphør av særreaksjonen.

Faglig ansvarlig skal fortløpende vurdere om det fortsatt foreligger fare for at du skal begå nye alvorlige straffbare handlinger. Når faglig ansvarlig vurderer at du ikke utgjør en slik fare, skal vedkommende varsle dette til påtalemyndigheten. Hvis påtalemyndigheten er enig, kan de selv beslutte opphør av særreaksjonen. Hvis de er uenig, sendes saken videre til domstolen til behandling. Den faglige ansvarlige kan altså ikke selv beslutte opphør av særreaksjonen. Det er bare påtalemyndigheten, eventuelt retten, som kan beslutte opphør av særreaksjonen.

Etter tre år opphører særreaksjonen, med mindre påtalemyndigheten mener det fremdeles er fare for at du begår nye alvorlige straffbare handlinger. De må da bringe saken inn for domstolene med påstand om opprettholdelse. Domstolen avgjør ved dom om særreaksjonen skal fortsette i inntil tre nye år. Det er bare retten som kan beslutte forlengelse av særreaksjonsperioden. Det er ikke satt noen øvre grense for hvor mange ganger særreaksjonsperioden kan forlenges på denne måten.

Særreaksjonsperioden skal avsluttes før tre år er gått, dersom det ikke lenger er fare for ny alvorlig kriminalitet.

Fremgangsmåte hvis du eller din nærmeste pårørende ønsker å begjære opphør av særreaksjonen

Du og din nærmeste pårørende kan ikke kreve opphør av særreaksjonen før det er gått minst ett år etter siste dom.

En begjæring om opphør skal gis påtalemyndigheten (politiet), som sender saken videre til retten.

Både påtalemyndighet og domstol er pålagt å prioritere slike saker.

Dersom du ønsker å begjære opphør flere ganger, må det hver gang ha gått et år siden siste dom.

Overføring til anstalt under kriminalomsorgen

I psykisk helsevernloven § 5-6 er det åpnet for at domfelte kan overføres fra tvungent psykisk helsevern til anstalt under kriminalomsorgen, dvs egnet fengselsinstitusjon, når «særlige grunner taler for det».

Muligheten er tenkt brukt unntaksvis – i de tilfellene opphold i det psykiske helsevernet ikke lenger er riktig for den domfelte, samtidig som gjentakelsesfaren anses å være for stor til at særreaksjonen kan opphøre.

Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen at domfelte ved en slik overføring må ansees som psykisk avvikende. Det forutsettes også at anstalten/ avdelingen vedkommende overføres til må være spesielt tilpasset denne gruppen lovbrytere.

Det er den faglig ansvarlige som kan fremsette begjæring om overføring, og det er påtalemyndigheten som fremmer begjæringen for retten.

Dine klagemuligheter i forbindelse med behandlingen

Kontrollkommisjonen

Kontrollkommisjonene har som hovedoppgave å ivareta din rettssikkerhet ved å sikre at det ikke skjer uriktig frihetsberøvelse og tvangsbruk. Kontrollkommisjonene er bl.a. klageinstans for vedtak om bruk av tvangstiltak under gjennomføringen av særreaksjonen.

Sykehuset skal ha en kontrollkommisjon knyttet til seg. Kontrollkommisjonen består av fire personer: en jurist, en lege, et medlem som har erfaring som bruker eller pårørende, og et medlem til.

Du, eller din nærmeste pårørende, kan påklage følgende vedtak til kontrollkommisjonen:

- Skjerming
- Restriksjoner i retten til å motta besøk og benytte telefon, samt sende og motta pakker og post
- Undersøkelse av rom og eiendeler, samt kroppsvisitasjon
- Beslag
- Urinprøve
- Bruk av tvangsmidler (mekaniske tvangsmidler, isolasjon, legemidler)

Du, eller din nærmeste pårørende, og *påtalemyndigheten* kan påklage følgende vedtak til kontrollkommisjonen:

- Vedtak om overføring til en annen institusjon og/eller mellom tvungent vern med og uten døgnopphold

Hvis det er klaget på et vedtak vil en overføring som hovedregel ikke gjennomføres før klagesaken er avgjort. Unntaket er hvis din tilstand gjør det helt nødvendig at overføring skjer uten opphold.

Du, din nærmeste pårørende samt påtalemyndigheten, kan også selv be om overføring til en annen institusjon og/eller mellom tvungent vern med og uten døgnopphold.

Er det tidligere gitt avslag på en slik begjæring etter klage til kontrollkommisjonen, kan ingen av de klageberettigede sette fram ny klage på grunnlag av de samme faktiske omstendigheter før seks måneder etter at det forrige vedtaket var endelig.

Vedtak om behandling uten eget samtykke kan påklages til fylkesmannen

Vedtak om behandling uten eget samtykke (typisk tvangsmedisinering) påklages til fylkesmannen.

Det er gitt mer informasjon om kontrollkommisjonen i Helsedirektoratets brosjyre «Rettsikkerhet ved tvang».

Manglende oppfyllelse av pasientrettigheter kan påklages til fylkesmannen

Fylkesmannen er klageinstans for klage over brudd på pasientrettighetene og skal gjennomføre generelt tilsyn med helsetjenesten.

Under gjennomføringen av dom på tvungent psykisk helsevern gjelder pasientrettighetsloven så langt det passer, jf. phvl § 5-1. Grunnen til at den ikke gjelder fullt ut, er risikoen for at du skal begå nye alvorlige straffbare handlinger.

Pasientrettighetene omfatter bl.a. rett til nødvendig behandling, rett til fritt sykehusvalg, rett til individuell plan, rett til informasjon og medvirkning og rett til journalinnsyn. Både helsepersonell og klageinstansene har taushetsplikt.

Har du klager knyttet til pasientrettighetsloven, er fylkesmannen klageinstans.

Se Helsedirektoratets rundskriv IS 12/2004 Lov om pasientrettigheter for mer informasjon om dine rettigheter.

Hvordan du går frem for å klage

Klage til kontrollkommisjonen eller fylkesmannen kan gjøres muntlig eller skriftlig. Klagen kan gis helsepersonell ved institusjonen, som videreformidler klagen til klageinstansen. Klagen kan også gis direkte til klageinstansen, enten pr telefon eller brev, eller når representanter fra klageinstansen er tilstede ved institusjonen.

Hvis du har behov for det, skal helsepersonellet ved institusjonen hjelpe deg med å skrive en klage.

Rett til advokat

Du har rett til bruke advokat eller annen fullmektig ved klage til kontrollkommisjon eller fylkesmann. Du har krav på gratis advokat i klager knyttet til overføring mellom institusjoner eller mellom tvungent vern med- og uten døgnopphold. Advokat oppnevnes av kontrollkommisjonen eller fylkesmannen.

Du har krav på offentlig oppnevnt forsvarer ved rettens behandling av idømmelse, opphør eller opprettholdelse av en strafferettslig særreaksjon. Forsvarer oppnevnes av retten.

Nyttige adresser:

- Fylkesmannen, www.fylkesmannen.no
- Statens helsetilsyn, Pb 8128 Dep, 0032 Oslo, tlf: 21 52 99 00, www.helsetilsynet.no
- Pasientombudene, www.helsenett.no/pasientombud
- Sivilombudsmannen (Stortingets ombudsmann for forvaltningen), Pb 3 Sentrum, 0101 Oslo, tlf: 22 82 85 00, Grønt nummer: 80 08 00 39, www.sivilombudsmannen.no
- Helsedirektoratet, Pb 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo, tlf: 24 16 30 00, www.hdir.no
- Helse- og omsorgsdepartementet, Pb 8011 Dep., 0030 Oslo, tlf: 22 24 90 90, www.hod.dep.no

Brukerorganisasjoner:

- Mental Helse, Pb 298 Sentrum, 3701 Skien, tlf: 35 58 77 00, www.mentalhelse.no
- Landsforeningen for pårørende innen psykiatri (LPP), Møllerveien 4, 0182 Oslo, tlf: 23 29 19 68, www.lpp.no
- Norsk pasientforening: Kontoret for pasienthjelp, Pb 2714 Solli, 0204 Oslo, tlf: 22 55 18 66

Helsedirektoratet

Pb. 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Tlf: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01

www.helsedirektoratet.no